

FALUDY JUDIT

Rend és rendszer között

„Ha én keresztet vetnék, azt mondanám:
A Természetnek, a Művészetnek, a Tudománynak
nevében...”

(Bartók Béla, Levelek II. 77.)

Kiállítás nyílt Szentendrén a jelenleg Párizsban élő magyar házaspár, Szöllősi-Nagy András és Nemes Judith műgyűjteményének kiemelkedő festményeiből, grafikáiból és szobraiból.* A XX. századi és kortárs anyagból álló műegyüttes fő tengelyét az absztrakt, ezen belül az absztrakt geometrikus, konstruktivista irányzatok képezik, kiindulópontját pedig a Bálint Endre névvel jellemezhető szürrealista, organikus művek adják. Emellett szép számmal szerepelnek kalligrafikus, írásos vagy általában szekvenciális, szeriális munkák. A bemutatás fő rendezőelve a festmények, sokszorosított grafikák, grafikák és a szobrok olyan csoportosítása, mely a nézők számára könnyebben befogadhatóvá teszi a különböző irányzatokat.

A határozott koncepció alapján létrehozott gyűjtemény alapján pontosabb képet rajzolhatunk magunknak a kortárs magyar és nemzetközi áramlatok közötti kölcsönhatásokról, egyedi és rokon vonulatokról, valamint a fennálló párhuzamosságokról. Alkalmat teremt ez egyben az elmúlt nyolcvan év magyar és európai művészeti irányzatai közötti kapcsolatok folytonosságának igazolására, elősegítve ezzel a magyar és európai művészettörténet-írás még fehér foltjainak pontosabb feltérképezését.

* *Le pont – Híd.* A Szöllősi-Nagy – Nemes gyűjtemény a szentendrei MűvészetMalomban, 2004. szeptember 10 – november 7. A szerző a kiállítás kurátora, írása a CD-katalógus kiállítási koncepciójának rövidített változata.

Vera Molnar: 100 trapèzes, 1976

Le pont – Híd: a kiállítás címével a művészet határokon átívelő, szellemi közösségteremtő szerepét kívántuk érzékeltetni. A magyar művészek közül többen hosszabb-rövidebb ideig Párizsban éltek és dolgoztak, majd esetenként végleg hazatérve itthon folytatták életművüket, ám helytől függetlenül ugyanazon szellemi áramlatok hatása alá kerültek. A szellemi kölcsönhatást a szintén hosszabb-rövidebb időn át Párizsban működő más nemzetiségű művészek válogatott műveinek együttes bemutatása illusztrálja. Természetes, hogy a hasonló elméleti síkon mozgó alkotók között gyakran barátság szövődik, közös kiállítások alapjait teremtve meg. Az sem meglepő, hogy

Vera Molnar: Ste Victoire Blues, 1998

maga a gyűjtemény is ezen szellemi hálózat mentén szerveződött, noha jelentős mértékben meghatározta a gyűjtők ízlése és igényes válogatása.

A látogatóban a művészet, a matematika, a filozófia, a pszichológia, a biológia, az építészet és a zene köréből merítő asszociációs rendszer épül fel, ahogy az egymás mellé elrendezett művek egymást erősítő belső logikáját figyeljük. Külső, formai jegyeinek megfogalmazása alapján négy részre bontottam az együttest:

- *Tér és mozgás*
- *Szekvencia és írás*
- *Organikus formák*
- *Test*

Minden csoportból egy jellemző művet emelnék ki. A kiállítást a *Szekvencia és írás* csoport műegyüttesével indítom. Szimbolikus jeleken, írásképre emlékeztető jelrendszereken, kalligrafikus gesztusokon, eltűnő szalagokon, véletlenszerűen kivágott meander-motívumon keresztül, egyre tágabb értelmezés szerint felfogott ábrák során jutunk el Molnár Vera *Ste Victoire Blues* cí-

mű sorozatáig. Itt az elcsúszás, a minimális elmozdulás, a teljes ismétlődés lehetetlensége és szükségtelen volta, valamint a belőlük fakadó mutáció szükségessége és a képi nyelv ezzel járó evolúciója teremti meg a mű feszültségét. Ez az alkotás már csak a sziluett síkba transzponált képét fejleszti tovább, azt az élményt keltve a nézőben, hogy közeledünk, illetve távolodunk a felidézett, Cézanne által is megfestett hegyvonulattól. A mozgás leképezése szekvenciális ismétlődést eredményez. A léptékváltás, a fraktálok szerkezetét követő gondolatmenet nyomán egyre inkább arra asszociálunk, hogy a természeti jelenségek körében is egyes részletek bizonyos távolságból, illetve közelségből szemlélve eltűnnek, míg más részletek éppen ettől a mozgástól kerülnek elő.

Az elforgatások, a kis elmozdulások ilyen szerkesztési elve nem csak a vizuális művészetekben jelentkezik – John Cage és Steve Reich repetitív zenei alkotásai hasonló szerkezetűek. Nem véletlen, hogy Nádler István itt kiállított munkája is tiszteletadás John Cage-nek.

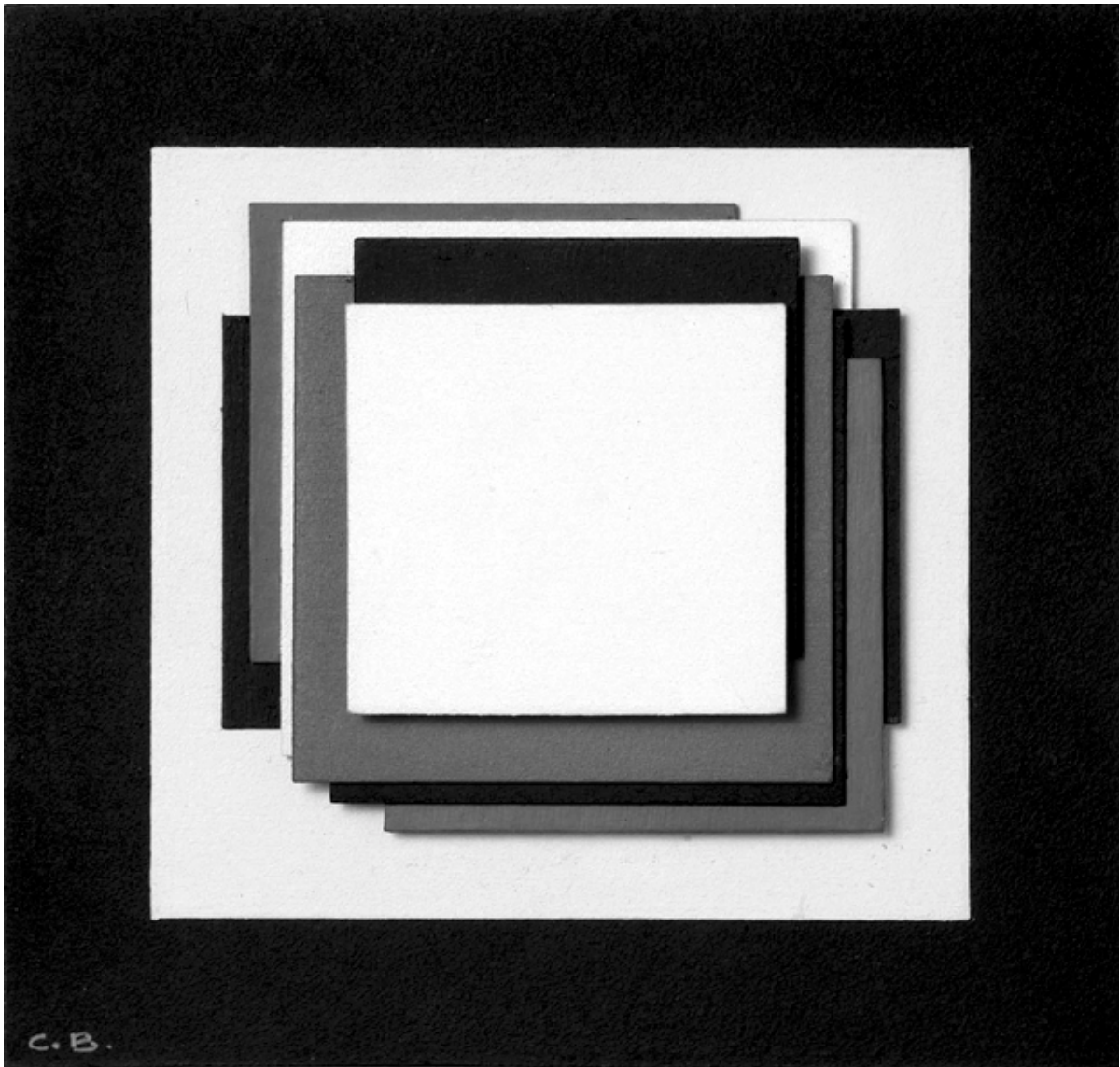
Klaus Staudt: Occidents, 2002

Lucien Hervé: La mort

Molnár Vera sorozataitól kezdve olyan munkákat látunk, amelyeken egymástól, egymáson elmozdulnak a síkok, s a befogadó ezen minimális mozdulatok egymásra halmozásának eredményét észleli, hasonlóan ahhoz, mint amikor a fehér lapra tejjel írt titkos üzenetet tintával írt semleges üzenet fedí, s tűz fölé tartva e kettő együtteséből próbáljuk megfejteni a titkot. Vagy amikor a zenében ugyanaz a ritmusképlet, ugyanaz a hangsor ismétlődik apró eltérésekkel, észrevétlenül torzítva a szekvencia egységét. A térben és időben mozgó nézőpontot a fix nézőpont igénye ellensúlyozza. Klaus Staudt munkáján például már csak a térbe hajtott fehér elemek láthatatlan felületéről a szintén fehér alapra vetülő reflexszíneket vesszük észre többszöri megfigyelés eredményeképpen. Így jutunk lassan az op-art, a kinetikus művek által felvezetett *Tér és mozgás* alcsoporthoz, amely szorosan összefügg az előbb említett munkákkal. Az op-art és a kinetikus művészet a mozgásábrázolás-kísérletek folytatásaként szerves része a gyűjteménynek. Egymással párbeszédet folytatva, bár térben jól elkülönülten jelennek meg Vasarely, Nicolas Schöffer, Carlos Cruz-Diez, Yaakov Agam és

Jesús Rafael Soto művei. Figyelembe kell vennünk azt az optikai hatást, amit a képsíkon belüli térszerkezet, a színek egymásmellettiségének játéka eredményez. Peter Meyer vagy Maurer Dóra sorozatai, frottázsai a pseudo-kép irányában keresnek új utakat. Harmonikus egységet képeznek Charles Bézien *Structures diagonale* című szerigrafijával és Gáyor Tibor munkáival. Jean-François Dubreuil a színkódolás logikáján át jut el strukturált, de nem aleatorikus (véletlenszerűen rendezett) táblaképeihez. Önálló, független egységet képez az a fekete-fehér kontrasztokra építő műcsoport, amelynek kiindulópontját Manfred Mohr és Konok Tamás festményei jelentik, illetve az építészethez is kapcsolódó MADI alkotások – Claude Bourguignon és Matzon Ákos reliefjei – indítják. Kassák Lajos, Nicolas Schöffer és Bak Imre képei után lezárásként Szobel Géza és Vajda Júlia munkái már a szintan aránykérdéseinek vizsgálatához klasszikusabb úton közelítő festmények sorába tartoznak. A galérián szintén független egységet képeznek azok a képek és szobrok, amelyek az arányeltolások, a projektív geometria problematikája köré szerveződnek.

Claude Bourignon: Relief No. 18.

Jean-Pierre Maury, Sameer Makarios sűrítésre, ritkításra épülő munkái az arányrendszerek analízisének keresztül már az *Organikus formák* egységéhez vezetnek.

Bálint Endre táblaképei a gyűjtemény szürrealista magját jelentik. Egyrészt azoknak a reliefeknek, grafikáknak az irányába vezetik a látogatót, amelyek a természeti formákra, jelenségekre, biológiai, kémiai elemekre, növényekre, kristályokra és növekedésre utalnak, másrészt a *Halállovas* című kép, amely a középkori vallásos képhagyományokat eleveníti fel, és Lucien Hervé kollázsán keresztül Tihanyi Lajosnak

és Henri Nouveau-nak az ember által épített környezet újabb megfogalmazását jelentő grafikáival rokonítható. Ez a csoport nem csak címekben, de motívumaiban is a pusztulás, a halál és távolabbról az ebből újjászülető természet csodavilágát idézi.

A MűvészetMalom harmadik szintje a spirálisan építkező kiállítás legzártabb része. A *Test* tematika köré szervezett művekhez két markánsan elkülönülő csoport nyújt átvezetést. Az első részben Molnár Vera *100 trapéz* című tusrajza, François Morellet kis elmozdulásokkal elforgatott hálói, amelyek akár esőcseppek

Anna Mark: Cím nélkül, 1975

imitációiként, multifraktál képződményként is értelmezhetők, Albert Zsuzsa szeriális munkáival együtt Hantai Simon távoli testlenyomatokat idéző szitanyomatával olyan egységet képeznek, ahol a geometrikus szerkesztés rendje a véletlenszerűség látszólagos kaotikusságában oldódik fel. A második részt Pierre Székely *Equilibrée* című könyomata és Reigl Judit szerigráfiája köré rendeztem el.

A *Test* szintén organikus forma, itt speciálisan az emberi testet jelenti. Etienne Hajdu tusrajza és dom-

bornyomású reliefje egészalakos testet mintáz. Az előtte bemutatásra kerülő művek a szimbolikus antropomorf figurák, az emberi környezet felől közelítenek ehhez a megjelenési formához, míg a további munkák közösségét egy-egy részlet megfogalmazása jelenti.

Lassan sikerül hidat verni a külső és a belső világ közé – a szó szűkebb és tágabb értelmében egyaránt.

forók: Sarkantyú Illés

Haász István: Cím nélkül, 1996